

ІНДИКАТОРИ ОЦІНКИ ТА МОНІТОРИНГУ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ОСВІТНЬО-НАУКОВОМУ ПРОСТОРИ

INDICATORS OF ASSESSMENT AND MONITORING OF THE EFFICIENCY OF HIGHER EDUCATION INTERNATIONALIZATION IN THE EUROPEAN EDUCATIONAL-RESEARCH AREA

Актуальність дослідження інструментів оцінки та моніторингу інтернаціоналізації вищої освіти посилюється в контексті зміни парадигми акредитації освітніх програм і системи фінансування закладів вищої освіти. Сучасні заклади вищої освіти повинні розглядати інтернаціоналізацію не як мету, а як засіб підвищення якості вищої освіти, інституційної репутації на національному та міжнародному рівнях, диверсифікації фінансових і людських ресурсів. Підкреслюється важливість залучення всіх стейкхолдерів (учасників освітнього процесу, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, представників роботодавців і бізнес-спільноти, а також громадськості) до розробки стратегії інтернаціоналізації та здійснення моніторингу за її впровадженням. На підставі аналізу методик оцінки та моніторингу інтернаціоналізації вищої освіти за кордоном у статті пропонується інструмент для збору даних «CIHEIP (Complex of Indicators of Higher Education Internationalization Performance)», що є комплексом індикаторів для вимірювання рівня інтернаціоналізації закладів вищої освіти. Пропонований комплекс кількісних і якісних індикаторів дає змогу визначити рівень інтернаціоналізації закладів вищої освіти за ключовими вимірами міжнародної діяльності, що включають стратегічне планування й управління, освітній і науково-дослідницький процес. Розроблений інструмент базується на самооцінюванні закладами вищої освіти заходів і результатів реалізації стратегічного плану, дозволяє зібрати широкий спектр інформації у сфері інтернаціоналізації, відкриває для закладів вищої освіти напрями для удосконалення освітньої пропозиції, допомагає визначити сильні та слабкі сторони. Підкреслюються обмеження, пов'язані із самооцінюванням інтернаціоналізації вищої освіти: виключається можливість його застосування при проведенні зовнішніх акредитацій, а отже, неможливість отримати експертний відгук і рекомендації щодо удосконалення.

Ключові слова: інтернаціоналізація, вища освіта, оцінювання, індикатори, мобільність.

The relevance of the study on the tools of assessment and monitoring of the internationalization of higher education is enhanced in the context of changing the paradigm of accreditation of educational programs and the system of financing of higher education institutions. Modern higher education institutions should consider internationalization not as a goal, but as a means of improving the quality of higher education, institutional reputation at national and international levels, diversification of financial and human resources. The importance of involving all stakeholders (participants of educational process, representatives of state and local self-government bodies, representatives of employers and the business community, as well as the publicity) in developing an internationalization strategy and monitoring its implementation is emphasized. Based on the analysis of existing methods of evaluation and monitoring of internationalization of higher education abroad, the tool for collecting data "CIHEIP (Complex of Indicators of Higher Education Internationalization Performance)" is proposed in the article. It is a set of indicators for measuring the level of internationalization of higher education institutions by key dimensions of international activity, including strategic planning and management, education and research process. The developed tool is based on a self-assessment by higher education institutions of the measures and results of the strategic plan implementation. It allows collecting a wide range of information in the field of internationalization, opens the directions for improvement of educational supply for the higher education institutions, helps to identify strengths and weaknesses. The limitations related to the self-assessment of the internationalization of higher education are emphasized: it eliminates the possibility of its application in carrying out external accreditations, and hence the inability to obtain expert feedback and recommendations for improvement.

Key words: internationalization, higher education, assessment, indicators, mobility.

УДК 378:339.94

DOI <https://doi.org/10.32843/2663-5240-2020-15-7>

Вербицька А.В.

к. наук з держ. упр.,
завідувач кафедри маркетингу,
PR-технологій та логістики
Чернігівський національний
технологічний університет

Постановка проблеми у загальному вигляді. Зміна підходів і переосмислення філософії у сфері вищої освіти в Україні у розрізі нової парадигми акредитації освітніх програм і системи фінансування закладів вищої освіти (далі – ЗВО) є потужним стимулом для розвитку й активізації інтернаціоналізації вищої освіти. Інтернаціоналізація у такому контексті розглядається ЗВО не як кінцева мета, а як засіб підвищення якості вищої освіти, інституційної репутації на національ-

ному та міжнародному рівнях, диверсифікації фінансових і людських ресурсів. Ефективний розвиток інтернаціоналізації вищої освіти, що за сучасних умов є одним із ключових напрямів діяльності кожного європейського ЗВО, можливий лише завдяки синергетичному ефекту взаємодії в чотирикутнику Quadruple Helix, тобто за активної участі всіх стейкхолдерів (учасників освітнього процесу, представників органів державної влади та місцевого самоврядування, представників роботодав-

ців і бізнес-спільноти, а також громадськості) у розробці стратегії інтернаціоналізації та здійсненні моніторингу за її впровадженням.

З метою проведення оцінки ефективності реалізації стратегії інтернаціоналізації ЗВО країн Європейського Союзу здійснюють регулярний моніторинг досягнення поставлених цілей. Проведення оцінки ефективності інтернаціоналізації дозволяє ЗВО визначити рівень їх інтернаціоналізації станом на момент отримання інформації або проаналізувати зміни, які відбулися за певний проміжок часу, та визначити на підставі отриманих даних завдання для подальшого розвитку або шляхи для усунення перешкод і досягнення цільових показників. Для забезпечення ефективності процесу оцінки та моніторингу інтернаціоналізації вищої освіти важливо оперувати відповідним комплексом індикаторів, які дозволяють визначити рівень інтернаціоналізації ЗВО за окремими критеріями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання оцінки якості й ефективності інтернаціоналізації вищої освіти на інституційному рівні стали предметом методичних і наукових напрацювань міжнародних проєктів, підтриманих Європейським Союзом, за участі ЗВО України «Quality Assurance Tools for the Management of Internationalization», «Development of approaches to harmonization of a comprehensive internationalization strategies in higher education, research and innovation at EU and Partner Countries» [1; 2].

В Україні сформована потужна наукова школа у сфері досліджень щодо якості та інтернаціоналізації вищої освіти на основі закордонного досвіду. Так авторами (Л. Горбунова, М. Дебич, В. Зінченко, І. Сікорська, І. Степаненко, О. Шипко) здійснено аналіз стратегій інтернаціоналізації вищої освіти у країнах Європи, обґрунтовано тенденції підвищення репутації та рейтингових показників, visibility та конкурентоспроможності; інструментів інтернаціоналізації вищої освіти; визначено принципи розроблення і самооцінювання якості стратегії інтернаціоналізації ЗВО [3; 4].

Дослідження спирається на попередні напрацювання колективу авторів наукового проєкту «Інтегрована модель конкурентоспроможної вищої освіти в за концепцією Quadruple Helix» за напрямом інтернаціоналізації вищої освіти [5; 6].

У контексті теми дослідження особливо цінними є праці науковців Центру міжнародної освіти Бостонського коледжу США (Ф. Альтбах, Г. де Віт, Дж. Найт, Л. Рамблі), присвячені питанням якості інтернаціоналізації вищої освіти, дискусійним тенденціям у станов-

ленні процесів інтернаціоналізації на національному та інституційному рівнях, підходам до визначення показників моніторингу й оцінки ефективності процесів інтернаціоналізації тощо [7–10].

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Враховуючи попередні дослідження, напрацювання зарубіжних та українських авторів, у статті пропонується комплекс індикаторів оцінки та моніторингу ефективності інтернаціоналізації вищої освіти, систематизований за критеріями та напрямками, адаптований до сучасних реалій та інституційної спроможності вітчизняних ЗВО з метою інтеграції у європейський освітньо-науковий простір.

Метою статті є обґрунтування значення процесу оцінювання якості інтернаціоналізації вищої освіти у контексті інтеграції в європейський освітньо-науковий простір і розробка комплексу індикаторів оцінки та моніторингу ефективності інтернаціоналізації вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Впровадження транспарентної системи оцінки є першим кроком у забезпеченні очікуваного позитивного ефекту від інтернаціоналізації для ЗВО загалом, здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників і співробітників, потенційних партнерів і грантерів зокрема.

М. Бенітез встановлює обґрунтовану кореляцію впливу інтернаціоналізації на академічну культуру. Процеси інтернаціоналізації безпосередньо впливають на якість викладання: відбувається модифікація уявлень про сутність і зміст освітнього процесу, стратегій навчання, інструментів оцінки процесів викладання та їх якості. Процеси інтернаціоналізації можуть ініціалізувати нові виклики та зміни. Освітні цілі, результати навчання, профілі студентів, сфери та напрями дослідницької діяльності залежать від політики інтернаціоналізації ЗВО. Під впливом інтернаціоналізації вищої освіти змінюються вектори інституційного стратегічного курсу й академічні цінності [11].

Цілі та завдання оцінки інтернаціоналізації можуть бути різноманітними, від чого залежатиме вибір інструментів для такої оцінки. Загалом при проведенні оцінки та моніторингу інтернаціоналізації вищої освіти зазвичай здійснюється аналіз такої інформації, як: вхідні ресурси, що сприяють розвитку інтернаціоналізації (наявність стратегії, фінансових джерел, людських ресурсів); проміжні результати (заходи, реалізовані з метою розвитку інтернаціоналізації); вихідні результати (кількісні та якісні досягнення у процесі реалізації). Найбільш поширеними інструментами оцінки та моніторингу інтернаціоналі-

зації вищої освіти є самоаналіз, акредитація, аудит і бенчмаркінг. Незважаючи на відмінності в організації та проведенні процедур, оціночні інструменти застосовуються з метою встановлення відповідності окремих освітніх програм або ЗВО загалом чинним стандартам і визначеним показникам [7].

Найбільш оптимальним методом оцінки інтернаціоналізації є самоаналіз, оскільки періодичність перевірки, а також набір індикаторів встановлюються ЗВО самостійно залежно від поставлених цілей. На підставі аналізу методик оцінки та моніторингу інтернаціоналізації вищої освіти за кордоном пропонується інструмент для збору даних за визначеним комплексом індикаторів для вимірювання рівня інтернаціоналізації ЗВО «CINEIP (Complex of Indicators of Higher Education Internationalization Performance)».

Пропонований комплекс кількісних і якісних індикаторів дає змогу визначити рівень інтернаціоналізації ЗВО за ключовими вимірами міжнародної діяльності, що включають стратегічне планування й управління, освітній і науково-дослідницький процес.

Розглянемо пропоновані кількісні індикатори оцінки та моніторингу інтернаціоналізації за визначеними напрямками та критеріями:

1. Напрямок «Загальні дані» включає такі критерії:

1.1. Кількість учасників освітнього процесу оцінює такі індикатори, як кількість здобувачів вищої освіти (денної та заочної форми за освітніми рівнями, окремо включаючи іноземних громадян), кількість науково-педагогічних працівників (окремо включаючи іноземних громадян), кількість структурних підрозділів і їхніх співробітників.

1.2. Інтернаціоналізація управління відображає індикатори кількості структурних підрозділів і співробітників, відповідальних за міжнародну діяльність у ЗВО; обсягу бюджету, передбаченого на інтернаціоналізацію вищої освіти.

2. Напрямок «Інтернаціоналізація навчання та викладання» стосується академічної мобільності здобувачів вищої освіти та науково-педагогічних працівників, а також інтернаціоналізації навчального плану.

2.1. Вхідна та вихідна академічна мобільність. Критерій відображає кількісні індикатори вхідної та вихідної мобільності, що вимірюється розподілом здобувачів вищої освіти – учасників обмінів за періодом і метою візиту (семестрове навчання, короткотермінові навчальні візити, дослідницькі візити, стажування, практика тощо) за кожним освітнім рівнем та освітньою програмою. Критерій вра-

ховує також такі кількісні індикатори, як кількість «free movers» (здобувачів вищої освіти, котрі прибувають на навчання за власний кошт поза рамками програм та угод); рейтинг топ-5 країн дестинації, до яких їдуть здобувачі вищої освіти та з яких прибувають іноземні громадяни; кількість програм академічних обмінів, освітніх проектів у рамках двосторонніх і багатосторонніх угод тощо.

2.2. Інтернаціоналізації викладання включає такі індикатори: кількість науково-педагогічних працівників – іноземних громадян, які запрошені для читання лекцій; кількість офіційно працевлаштованих науково-педагогічних працівників – іноземних громадян; кількість закордонних відряджень науково-педагогічних працівників за термінами та метою: викладання, дослідження, підвищення кваліфікації, участь у конференціях / тренінгах / семінарах тощо.

2.3. Інтернаціоналізація навчальних планів відображає кількісні індикатори інтернаціоналізації навчальних планів ЗВО, що вимірюється такими даними: кількість спільних освітніх програм на всіх освітніх рівнях; кількість програм аспірантури з подвійним керівництвом; кількість англомовних програм тощо.

3. Напрямок «Інтернаціоналізація науково-дослідницької діяльності» включає такі критерії:

3.1. Міжнародний вплив і визнання досліджень вимірюється кількісними індикаторами членства в міжнародних мережах та асоціаціях; участі у міжнародних виставках; іноземних мов, на яких представлено сайт ЗВО, та ін.

3.2. Наукові й освітні проекти – поєднує індикатори міжнародних досліджень та освітніх проектів і включає вимір обсягів міжнародного фінансування освітніх і дослідницьких проектів.

Якісні індикатори подібно до кількісних згруповані за схожими напрямками і критеріями. Якщо кількісні індикатори стосуються вхідних і вихідних результатів, які можна виміряти кількісними даними, то якісні, у свою чергу, стосуються переважно проміжних результатів, що відображають завдання та заходи, які впроваджуються у ЗВО для реалізації поставлених цілей щодо розвитку інтернаціоналізації вищої освіти. Розглянемо їх детальніше:

1. Напрямок «Загальні дані» включає такі критерії:

1.1. Імплементация інструментів ЄПВО стосується індикаторів впровадження принципів і стандартів Європейського простору вищої освіти. Рівень інтернаціоналізації за цим критерієм дозволяють виміряти такі індикатори: трирівнева система вищої освіти, підтримка та визнання результатів академічної мобільності,

застосування ECTS, внутрішня система забезпечення якості, участь студентів в управлінні ЗВО тощо.

1.2. *Інтернаціоналізація менеджменту ЗВО* виявляється у таких індикаторах: стратегічне планування, внутрішні нормативно-правові документи, децентралізація управління, методологічна підтримка інтернаціоналізації в ЗВО тощо.

2. Напрямок «Інтернаціоналізація навчання та викладання» передбачає оцінку заходів із підтримки критеріїв:

2.1. *Вхідна та вихідна мобільність* визначається такими індикаторами: інформування та консультування, послуги підтримки (мовні курси, тестування рівня володіння мовою, візова підтримка тощо), визнання отриманих результатів за кордоном тощо.

2.2. *Інтернаціоналізація навчальних планів* стосується індикаторів популяризації вивчення англійської мови, спільних освітніх програм, вікон мобільності, інкорпорування в навчальний план міжнародного контексту тощо.

3. Напрямок «Інтернаціоналізація науково-дослідницької діяльності» оцінює потенціал наукових публікацій і досліджень у ЗВО, розробку проектних пропозицій, впровадження та результати проектів за критеріями:

3.1. *Наукові й освітні програми* – складається з індикаторів розробки проектних заявок (тренінги із грантрайтингу, консультації з питань фандрейзингу, допомога у проектуванні й оформленні проектних заявок), впровадження проектів (адміністрування та моніторинг проектів), оцінка впроваджених програм (аналіз результатів і звітність).

3.2. *Міжнародні комунікації* – враховує такі індикатори: комунікації іноземною мовою (присутність іноземних мов на веб-ресурсах ЗВО, друкованих та електронних промо-матеріалах, стратегія розвитку мовних навичок), участь у міжнародних рейтингах (внутрішні рейтинги, робочі групи зі збору даних), участь у міжнародних виставках (промо-матеріали, фінансування участі у заходах, наявність відповідних структурних підрозділів) тощо.

Результати періодичного перегляду та моніторингу інтернаціоналізації можуть бути використані у процесі планування розвитку ЗВО, визначенні рейтингових показників, для порівняння наявних практик з іншими ЗВО [12].

Оцінка якості інтернаціоналізації відкриває для ЗВО напрями для удосконалення освітньої пропозиції. Інструмент самооцінювання дозволяє зібрати широкий спектр інформації у сфері інтернаціоналізації. Оцінювання допомагає визначити сильні та слабкі сторони,

а також рівень досягнення цілей інтернаціоналізації, визначених стратегічним планом.

Висновки. Оцінка якості інтернаціоналізації України відіграє важливу роль у визначенні ефективності інтернаціоналізаційних зусиль академічної спільноти. У міжнародній практиці склалися різноманітні підходи до проведення оцінки та моніторингу інтернаціоналізації вищої освіти та визначення відповідного інструментарію. Варто зазначити, що національна система вищої освіти ще не володіє значним досвідом розроблення та імплементації інструментів оцінки і моніторингу інтернаціоналізації вищої освіти. Запропонований на основі зарубіжного досвіду інструмент для збору даних за визначеним комплексом індикаторів для вимірювання рівня інтернаціоналізації ЗВО «CINEIP (Complex of Indicators of Higher Education Internationalization Performance)» може стати важливим кроком у розробці власних оціночних інституційних методик для ЗВО України. Важливо підкреслити, що запропонований інструмент здійснюється на основі самоаналізу ЗВО, а відтак виключається можливість його застосування при проведенні зовнішніх акредитацій. До недоліків самооцінювання інтернаціоналізації вищої освіти можна віднести також неможливість отримати експертний фідбек і рекомендації щодо удосконалення. Таким чином, перспективним напрямом подальших досліджень убагацьється розроблення принципів, критеріїв та інструментів зовнішньої експертизи ефективності інтернаціоналізації вищої освіти, формування рекомендацій щодо покращення діяльності у сфері інтернаціоналізації ЗВО на підставі результатів експертної оцінки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Quality Assurance Tools for the Management of Internationalization. Mohyliv-Podilskyi. Kyiv : Hoverla-CEL. 2011. 200 p.
2. Changing Higher Education Institutions in Societies in Transition. In-depth Study Report. 2014. URL: <http://harmonyproject.eu/wp-content/uploads/2017/09/Changing-Higher-Education-Institutions-1.pdf> (дата звернення: 11.11.2019).
3. Горбунова Л., Дебич М., Зінченко В., Степаненко І., Шипко О. Аналіз провідного вітчизняного та зарубіжного досвіду інтернаціоналізації вищої освіти на основі культурно-гуманітарних стратегій (частина II): препринт (аналітичні матеріали). Київ : ІВО НАПН України. 2016. 144 с.
4. Горбунова Л., Дебич М., Зінченко В., Сікорська І., Степаненко І., Шипко О. Інтернаціоналізація вищої освіти в Україні : методичні рекомендації. Київ : ІВО НАПН України. 2016. 158 с.
5. Mammadov Nasiraga Shakhmurad oglu, Sokolova S., Kholiavko N. Development of Students' Foreign Language Communicative Competence in Context

of Internationalisation and Informatisation of Higher Education. *Advanced Education*. 2019. Issue 11. P. 22–29.

6. Sandal, J.-U., Kolenichenko, T., Verbytska, A., Dyvnych, H. Facilitating intercultural communicative competence of adult learners in the context of higher education internationalization. *Advanced Education*. 2019. № 12. P. 87–93.

7. De Wit H. Measuring success in the internationalisation of higher education. EAIE Occasional Paper 22. Amsterdam, Netherlands : European Association for International Education (EAIE). 2009. 142 p.

8. Knight J. Monitoring the quality and progress of internationalization. *Journal of Studies in International Education*. № 5. 2001. P 228–243.

9. Rumbley L. E. Internationalization of Higher Education and the Future of the Planet. URL:

<https://www.internationalhighereducation.net/apiv1/article/!/action/getPdfOfArticle/articleID/2807/productID/29/filename/article-id-2807.pdf> (дата звернення: 16.12.2019).

10. Altbach P.G., DeWit H. The Dilemma of English. URL: <https://www.internationalhighereducation.net/apiv1/article/!/action/getPdfOfArticle/articleID/2807/productID/29/filename/article-id-2807.pdf> (дата звернення: 16.12.2019).

11. Benitez M. How Is Academic Culture Influenced by Internationalization? *International Higher Education*. № 97. 2019. P. 10–12.

12. Tutko M. Assessment of the quality of internationalisation in higher education institutions. *Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*. № 361. 2018.